

**UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE STUDII EUROPENE
ȘCOALA DOCTORALĂ „PARADIGMA EUROPEANĂ”**

TEZĂ DE DOCTORAT

**Conducător științific:
Acad. Prof. Univ. dr. Basarab NICOLESCU**

**Doctorand:
Maria-Lucia MUREȘAN**

**Cluj-Napoca
2012**

**UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE STUDII EUROPENE
ȘCOALA DOCTORALĂ „PARADIGMA EUROPEANĂ”**

UN MODEL TRANSDISCIPLINAR AL COMUNICĂRII

Componența comisiei de doctorat:

- Președinte: prof. univ. dr. **Nicolae PĂUN**, Decan, Facultatea de Studii Europene, Universitatea „Babeș- Bolyai”, Cluj-Napoca
- Conducător științific: acad. prof. univ. dr. **Basarab NICOLESCU**, Facultatea de Studii Europene, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
- Referenți:
- prof. univ. dr. **Simona MODREANU**, Facultatea de Litere, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
- conf. univ. dr. **Pompiliu CRĂCIUNESCU**, Facultatea de Litere, Universitatea de Vest, Timișoara
- prof. univ. dr. **Virgil CIOMOȘ**, Facultatea de Filosofie, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca

Cluj-Napoca
2012

CUPRINS

INTRODUCERE

I. LINGVISTICA INTEGRALĂ ȘI INTEGRALISMUL LINGVISTIC. SCURTĂ PREZENTARE

1. Aspectele definiției fundamentale și scurtă biografie Eugen Coșeriu
2. Contextul istoric general al apariției lingvisticii integrale
3. Contextul istoric imediat al apariției lingvisticii integrale
4. Câteva considerații necesare
5. Realitatea limbajului și creativitatea lingvistică. Marea răsturnare lingvistică
6. O primă schiță a lingvisticii integrale
 - 6.1. Determinare și cadru
 - 6.2. Sistem, normă și vorbire
 - 6.3. Sincronie, diacronie și istorie. Problema schimbării lingvistice
7. Aspectele fundamentale ale lingvisticii integrale și deontologia culturii
8. Superlativul lingvisticii integrale: universalitățile și problema temporalității
 - 8.1. Universalitățile limbajului (și altele)
 - 8.2. Timp și limbaj

Concluzii

II. TRANSDISCIPLINARITATEA

1. Transdisciplinaritatea: scurt istoric și definiție
 2. Contextul apariției transdisciplinarității și deducerea elementară a noțiunilor sale fundamentale
 3. Aspectele fundamentale ale abordării transdisciplinare
 4. Deschideri transdisciplinare. Educația și umanismul transdisciplinar
- Concluzie

III. REALITATEA LIMBAJULUI ȘI LIMBAJUL REALITĂȚII. ÎNȚRE LINGVISTICA INTEGRALĂ ȘI TRANSDISCIPLINARITATE

1. Ion Barbu. Congruențe – inedit
2. Realitatea limbajului și realismul cultural
3. Limbajul realității și realismul lingvistic
4. Congruențe – dezvoltare
5. Metodologia „ascunsă”

Concluzie

Contribuții

IV. REPERE PENTRU UN INTEGRALISM CULTURAL

1. Determinarea integralismului cultural
 - 1.1. Determinările cadru
 - 1.2. Determinările fundamentale: universalitățile

- 1.3. **Între lingvistica integrală și un integralism cultural. Conjunția congruențelor**
 2. **Este posibil un bootstrap științific complet? Relația cu fizica cuantică - repere**
- Concluzii**
Contribuții

V. SCHIȚA UNUI MODEL INTEGRALIST TRANSDISCIPLINAR

1. **Metoda de cercetare pentru constituirea unui model. Propunere**
 2. **Conjugarea conjuncțiilor**
 3. **Schița unui model integralist - transdisciplinar**
- Concluzii**
Contribuții

VI. MODELUL INTEGRALIST-TRANSDISCIPLINAR AL COMUNICĂRII

1. **Trăsăturile fundamentale ale modelului integralist transdisciplinar al comunicării**
 2. **Aplicații și deschideri**
- Concluzii**
Contribuții

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

1. **Bibliografie principală**
2. **Bibliografie secundară**

ANEXE

- Anexa 1. Program integralist-transdisciplinar de guvernare. Schiță**
Anexa 2. Preludiu la o nouă umanitate

“ Limbajul este, pe de o parte, baza culturii, a întregii culturi și, pe de altă parte, este o formă a culturii. Adică, numai limbajul are această posibilitate de a fi limbaj și realitate, în același timp, și de a vorbi și despre sine însuși. Muzica nu poate vorbi despre muzică, nici sculptura despre sculptură. Deci, limbajul are această proprietate că este, pe de o parte, baza culturii și, pe de altă parte, este și o formă a culturii.” (Eugen Coșeriu)

CUVINTE CHEIE: lingvistica integrală, integralism, transdisciplinaritate, integralism cultural, limbă, vorbire, limbaj, discurs, model, model integralist-transdisciplinar, metoda derivării, congruență, conjuncție, conjugare, real, virtual, realitate, subiect integralist-transdisciplinar, obiect integralist-transdisciplinar, instituționalizare, uman, principiu, metodologie, sincronie, diacronie, istorie, temporalitate, coerență, determinare, cadru, sistem, normă, universal, comunicare, creativitate, schimbare, deontologia culturii, bootstrap științific complet, completitudine, fizica cuantică, program guvernamental.

REZUMAT

Modelul transdisciplinar al comunicării conceput cu ocazia cercetării doctorale își are originea la nivelul studiilor medicale și experienței „ternare” medic – bolnav – societate. Atunci am observat caracterul „dezintegrant” la mai multe niveluri al oricărei afecțiuni medicale pentru om - atât pentru el însuși cât și pentru cercurile de comunitate din care face parte – și faptul că medicina științifică actuală intervine în toate aceste procese asupra unui singur aspect (nivel de realitate). Istoric vorbind, ireversibilitatea situației este costisitoare nu doar pentru individ ci și pentru societate (omenire) în sensul că, urmând *liniar* același drum „demonstrat științific”, curba pierderilor care se înregistrează pe de altă parte (și asupra cărora știința de tip disciplinar nu se apleacă prin definiție) crește *exponențial*.

Urmărind aspectele pe care știința de tip disciplinar le exclude prin definiție - am studiat recuperarea acestora prin intermediul filozofiei, lingvisticii, teologiei – mai târziu și al sociologiei și al instituționalismului european. Cu toate că unele „câmpuri” disciplinare traversate nu aveau aparent nici o legătură cu vindecarea – am căutat să realizez ce anume face aspectul „integralist” al vindecării omului, oricare din discipline dovedindu-se a fi prea puțin: dacă *reducționismul științific* explică procesele spirituale în termeni de procese psihice, care la rândul lor sunt explicate prin procese biologice, care la rândul lor sunt explicate prin procese fizice - este extrem de important de arătat că *reducționismul filozofic* răstoarnă lanțul, reducând materialitatea la spiritualitate (Basarab Nicolescu).

Astfel, treptat, am ajuns la ideea de *transdisciplinaritate* – care se referă, așa cum indică prefixul “trans”, la ceea ce se află în același timp și *între* discipline, și *înăuntrul* diverselor discipline, și *dincolo* de orice disciplină; finalitatea sa este *înțelegerea lumii prezente*, unul din imperativele sale fiind unitatea cunoașterii (Basarab Nicolescu – *Transdisciplinaritatea*).

Surpriza culturală cea mai mare o constituie însă, cu siguranță, *lingvistica integrală*. Transdisciplinaritatea – cu toate că reprezintă o ruptură radicală cu actualul concept de știință - vine paradoxal în continuitate cu acesta, căci presupune o schimbare paradigmatică vital necesară pentru ca civilizația însăși să continue. Ea este, cum ar spune Coșeriu, factor de discontinuitate față de trecut și factor de continuitate față de viitor. Esențialul tezei se rezumă, în acest sens, la ideea că nu este posibilă o schimbare reală („prag”, eficientă) a fragmentarizării în civilizația actuală - tributară unei culturi care dispersează „curba hominizării” până la autoanihilare – decât în perspectiva „integralismului”: vorbim de un *integralism extras din lingvistica integrală coșeriană, căruia am demonstrat că îi este constitutivă transdisciplinaritatea*. În continuare, a fost necesară îmbinarea constructivă a acestor două aspecte complementare - asimilabile în final „subiectului” și „obiectului” unei alte epistemologii – *epistemologia de tip integralist transdisciplinar*, a cărei principală expresie este în opinia noastră „*modelul*”.

Expunerea lingvisticii integrale (capitolul I) a fost o încercare cu totul specială, deoarece ea nu poate fi realizată cu respectarea sensului profund, autentic al acesteia, înafara unei chei specifice de citire / redare. Astfel, după prezentarea transdisciplinarității (capitolul II), am argumentat motivele pentru care *transdisciplinaritatea este însăși cheia lingvisticii integrale* (capitolul III).

Între lingvistica integrală (disciplina resistemată integralist) și integralismul lingvistic (intuiția *integralist-transdisciplinară* aplicată lingvisticii de către Coșeriu), am formulat și am extras „integralismul cultural” (capitolul IV), respectând *principiile fundamentale ale integralismului* structurate de Coșeriu; abia în această bază este posibilă formularea unui *model integralist transdisciplinar* (capitolul V) care este, întotdeauna, *un model integralist transdisciplinar al comunicării* (situație explicitată în capitolul VI). Aplicațiile cele mai importante ale modelului sunt vindecarea și instituționalizarea; teza a urmărit să repună în discuție,

prin precizarea *principiului integrării* (care este și *principiul comunicării* la toate nivelurile de relaționare interumană) - instituționalizarea de tip european.

Prin succinta prezentare a integralismului lingvistic am urmărit definirea *conceptelor fundamentale care diferențiază radical poziția coșeriană asupra limbajului de celelalte poziții lingvistice existente*. În primul rând este vorba de constatarea și afirmarea faptului că în limbaj există, pe lângă nivelul „actual” al acestuia - considerat în toate teoriile științifice ca reprezentând întreg limbajul – de asemenea un nivel „virtual”, care asigură învățarea întotdeauna creativă a unei limbi și creativitatea limbajului în general (pentru orice expresie din vorbire). Pornind de la acest aspect care reprezintă firul roșu al constituirii lingvisticii integrale, Coșeriu „ternarizează” (concept deja transdisciplinar) principalele concepte „binare” existente în domeniu, refundamentându-l în întregime. Aceasta situație incredibilă dar confirmată de toți marii exegeți coșerieni, a fost preluată de noi și raportată *prin intermediul transdisciplinarității* la marile câmpuri de activitate care sunt axializate ireductibil prin discurs / comunicare și care, astfel, se raportează integralist - și prin urmare, creativ - la un nivel de realitate actual și la unul virtual.

Sistemele de ternarizare pe care le preluăm *analog* de la Coșeriu în vederea constituirii *integralismului cultural* sunt, în primul rând, următoarele:

- de la sincronie și diacronie – la *sincronie, diacronie și istorie*,
- de la limbă și vorbire – la *sistem, normă și vorbire*;

la acestea am putea adăuga ternarul *substanță, formă și relație* – la care ajungem eludând diversele confuzii care apar între formă și substanță, între substanță și funcție. Cu acest ultim ternar ajungem în relație directă cu ternarul considerat de noi *prim al fizicii cuantice*, cu care astfel stabilim relația fundamentală dintre „substanță” (substanță, formă și funcție) și limbaj; în modelul nostru am considerat ca și *ternar prim al fizicii cuantice* ternarul propus de fizicianul G. Chew, creatorul principiului *bootstrap*: fiecare particulă cuantică are rol de constituent, mediator și sistem compus în același timp, astfel încât fiecare „parte” dă seama încontinuu de „întreg”.

Unul din cele mai importante ternare ale *integralismului cultural* este format prin conjugarea dintre lingvistica integrală și transdisciplinaritate: *determinare, cadru* (concepte ale lingvisticii integrale) și *coerență* (concept transdisciplinar). Am conceput astfel integralismul cultural, *determinându-l* dinspre cadrele binare pozitivistice și antipozitivistice care captează știința și metodologiile actuale din toate

actele umane (și ale căror principii sunt exemplar surprinse de Coșeriu), înspre *recontextualizarea universală a actului uman*. Și aceasta pentru că, așa cum spune Coșeriu și transdisciplinaritatea confirmă: teoria bine înțeleasă este întotdeauna teorie a realului: captarea universalului în faptele înseși.

Discuția care privește actul fundamental uman nu doar lingvistic ci în orice situație definitorie pentru om, este fundamental ternară, încât modelul pe care îl concepem consideră, în acord cu unele modele deja existente, drept fundamentale trei niveluri (grade) de realitate pentru om. Transdisciplinaritatea postulează existența *multiplelor niveluri de Realitate*, în baza principiului *terțului inclus* care conciliază contrariile unui singur nivel cu nivelul topologic adiacent, în acord cu *transcomplexitatea* care răspunde și respectiv asigură coerența universală. Această coerență este atât informațională cât și de percepție și răspunde atât Obiectului cât și Subiectului Transdisciplinar. La baza modelului integralist – transdisciplinar pe care îl concepem se află, astfel, surprinderea multiplelor congruențe dintre lingvistica integrală și transdisciplinaritate – care acoperă integral câmpul de lucru radical diferit de concepția actuală științifică în cazul ambelor doctrine.

Aceste congruențe constatate de-a lungul timpului sunt „captate” într-o *metodă integralist transdisciplinară de constituire a modelelor integralist – transdisciplinare*, pe care am numit-o „*metoda derivării*”. Etapele acesteia sunt:

1. *stabilirea congruențelor,*
2. *conjunția congruențelor,*
3. *conjugarea conjuncțiilor,*

derivarea fiind metoda de contextualizare transdisciplinară în perspectivă integralistă a unui obiect de studiu prezentat multidisciplinar (invariabil, binar). Prin parcurgerea acestor pași se obține *perspectiva* integralist-transdisciplinară de cercetare a obiectului respectiv de studiu: un *model* integralist-transdisciplinar (reconfigurat prin urmare ternar), sau un *câmp cultural* intermediar care duce întotdeauna la crearea unui *model integralist-transdisciplinar*. Câmpul cultural este de fapt un atelier în care problemele se pun atât teoretic cât și practic, obiectul disciplinar fragmentat fiind treptat reconsiderat și reconceptuat în perspectivă integralist – transdisciplinară.

Metoda propusă de noi asumă conștient *discontinuitățile* inerente ale Realității - care trebuie realmente captate explicit și nu „măsluite” în epistemele și actele pe

care le promovăm; ea propune, de la început, considerarea „lucrurilor așa cum sunt” – acesta fiind primul principiu al deontologiei culturii de tip integralist, congruent cu transdisciplinaritatea.

Asimilând congruența - semnificației, conjuncția - desemnării și conjugarea – sensului unui discurs lingvistic integralist – realizăm încă o dată analogia dintre discursul prin limbaj și discursul conștiinței la nivel individual – care este premisa constructivității. Am constatat de asemenea faptul că în *integralism* se înaintează prin rapoarte și nu prin „continuități” (materiale) - rapoartele fiind în fond *continuități structural - funcțional – relaționale*. Rapoartele *integrează* discontinuitățile sub formă de *raport analog dublu semiotic*: instituirea *discursului* conștiinței și construirea *situației semnificative* (pentru actul uman axializat de discursul prin limbaj). Aceste aspecte nu sunt *date* (natural), ele pot fi doar *realizate* (cultural) - astfel ajungem la *integrare, care trece obligatoriu prin epistemic* (cultură) *pentru a ontologiza* (din punct de vedere strict fizic, natural, nu se poate *integra* - se poate doar *însuma*). *Integrarea* este astfel metoda rațională (epistemică și ontologizatoare în același timp) de „captare” a *discontinuităților* inerente Realității – care sunt *semnalate* pentru prima oară într-un model rațional, de transdisciplinaritate - și *captate* pentru prima oară într-un model rațional-cultural, de lingvistica integrală. Această „captare” are loc în vederea realizării constructului specific al con-științei.

Modelul este locul de întâlnire dintre integralism și transdisciplinaritate – în care acestea pot conlucra, se pot conjuga; nivelul *integralismului cultural* este nivelul *conjuncției* dintre integralismul cultural și transdisciplinaritate, în timp ce nivelul *modelului* este nivelul în care determinările specifice ale integralismului cultural se *conjugă* cu exigențele specifice ale transdisciplinarității. *În cadrul unui atelier integralist-transdisciplinar („câmp cultural”) se creează premisele epistemologice și ontologice ale unui nou tipar cultural și de civilizație, pornind de la o situație concretă dată* (spre exemplu, încălzirea globală).

În modelul nostru, limbajul axializează conștiința - care este știința intuitivă universală despre sine, despre lucruri și despre ceilalți a tuturor oamenilor și, holomeric, a fiecărui om; este un sistem analog limbajului, al cărui mod de a fi este defapt *continua sistematizare*. Con-știința se comunică numai constructiv și privește întreaga disponibilitate umană pentru relaționare, limbajul fiind temeiul articulării sale cu Realitatea; alteritatea fiind constitutivă limbajului iar intersubiectivitatea, conștiinței – am propus în final valorizarea întregii opere coșeriene în sensul unei

culturi conjuncte cu civilizația, care să promoveze prin programe cu valențe *universale*, de la nivel *general* (al guvernamentalismului central), inovatia - schimbarea la nivelul *particular* al membrilor comunitatii.

O concluzie-corolar a cercetării de față este, în perspectiva atitudinii integralist-transdisciplinare pe care o promovăm, necesitatea accentuării în acest moment a ultimului principiu al deontologiei coșeriene a culturii (chiar trecerea sa oarecum pe primul loc) – și anume, *principiul utilității publice*. Considerăm ca fiind foarte importantă răspândirea culturii autentice, care nu poate duce la schimbare decât la un anumit prag al acceptării intersubiective. Este posibilă surpriza ca, o dată ieșită din turnurile de fildeș ale „marilor savanți”, marea cultura să apară ca absolut firească și deloc spectaculoasă în sensul în care suntem siliți conjunctural să o vedem acum.

Transformările pe care noua epistemologie – integralist-transdisciplinară - le propune, devin realități în timp util în măsura în care sunt promovate în egală măsură de la nivelul decizional (general) al comunității. Este necesară înțelegerea profundă a principiului integrării, afilierea metodelor integrării la metodologia transdisciplinară și regândirea capacității instrumentale a principalelor demersuri integratoare, în acord cu reconsiderarea demnității fiecărui om.

BIBLIOGRAFIE

BIBLIOGRAFIE PRINCIPALĂ

Borcilă, Mircea, *Sub semnul integralismului*, în „Echinox”, XXVII, Nr. 10-11-12, Cluj-Napoca, 1996

Borcilă, Mircea, *Dualitatea metaforicului și principiul poetic*, în „Eonul Blaga. Întâiul veac”, Ed. Albatros, București, 1997a

Borcilă, Mircea, *Bazele integralismului. I. Doctrina lingvistică, II. Metaforica nucleară*, curs masterat, Facultatea de litere, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 1996/1997

Borcilă, Mircea, *Opera lui Coșeriu a învins deja veacurile*, în „Contrafort”, Chișinău, noiembrie 2003

Borcilă, Mircea, *Eugenio Coseriu și orizonturile lingvisticii*, în „Echinox”, XX, Nr.5, Cluj-Napoca, 1988

Borcilă, Mircea, *Început de drum în studiile integraliste*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, seria Philologia, XLVI, Nr.4, Cluj-Napoca, 2001

Borcilă, Mircea, *Între Blaga și Coșeriu. De la metaforica limbajului la o poetică a culturii*, în „Revista de Filosofie”, XLIV, nr.1-2, București, 1997b

Borcilă, Mircea, *Lingvistica integrală și fundamentele metaforologiei*, în „Dacoromania”, serie nouă, VII-VIII, Ed. Academiei Române, 2002-2003

Bojoga, Eugenia, *Teoria semantică a lui E. Coșeriu în Spania*, în Studia Universitatis Babeș-Bolyai, în „Philologia”, XLVI, Nr.4, 2001

Bojoga, Eugenia, *Întâlnirea cu Eugeniu Coșeriu a fost decisivă pentru tot restul vieții mele*, interviu cu Nelson Cartagena, în „Revista Limba Română”, Nr. 11-12, anul XXI, 2011

Bojoga, Eugenia, *„Principiul tradiției ne obligă să transmitem mai departe învățătura lui Eugeniu Coșeriu”*, dialog cu Reinhard Meisterfeld, în „Sud Est. Artă, Cultură, Civilizație”, Nr 3, 2007a

Bojoga, Eugenia, *Despre opera lui Eugeniu Coșeriu – Oscar Loureda Lamas (Spania) în dialog cu Eugenia Bojoga*, în „Contrafort”, Nr.9 (155), Chișinău, 2007b

Bojoga, Eugenia, „Am înființat editura din dorința de a-i publica studiile lui Eugeniu Coșeriu”, dialog cu Gunter Narr, în „Observator Cultural”, Nr. 622, București, 2012

Buber, Martin, *Eu și Tu*, Ed. Humanitas, București, 1992

Coșeriu, Eugen, *Universalitățile limbajului (și altele)*, în „Dacoromania”, serie nouă, VII – VIII, 2002 – 2003, Cluj-Napoca, p. 19-50

Coșeriu, Eugeniu, *Determinare și cadru*, în „Teoria limbajului și lingvistica generală. Cinci studii”, Editura Enciclopedică, București, 2004

Coșeriu, Eugeniu, *Sincronie, diacronie și istorie. Problema schimbării lingvistice*, Ed. Enciclopedică, București, 1997

Coșeriu, Eugeniu, *Sistem, normă și vorbire*, în “Teoria limbajului și lingvistica generală. Cinci studii”, Editura Enciclopedică, București, 2004

Coșeriu, Eugeniu, *Logicism și antilogicism în gramatică*, în “Teoria limbajului și lingvistica generală. Cinci studii”, Editura Enciclopedică, București, 2004

Coșeriu, Eugeniu, *Formă și substanță în sunetele limbii*, în “Teoria limbajului și lingvistica generală. Cinci studii”, Editura Enciclopedică, București, 2004

Coșeriu, Eugen, *Istoria filozofiei limbajului. De la începuturi până la Rousseau*, Ed. Humanitas, Col. Academica, București, 2011

Coșeriu, Eugeniu, *Introducere în lingvistică*, Editura Echinoc, Cluj, 1995

Coseriu, Eugenio, *Lecții de lingvistică generală*, Editura ARC, Chișinău, 2000; trad. E. Bojoga

Coșeriu, Eugen, *Prelegeri și conferințe*, editor Eugen Munteanu, în « Anuar de lingvistică și istorie literară », editat de Institutul de Filologie Română « A. Philippide » din Iași, (1992-1993) 1994

Coșeriu, Eugeniu, *Teoria limbajului și lingvistica generală. Cinci studii*, Editura Enciclopedică, București, 2004

Coseriu, Eugeniu, *Deontologia culturii*, Echinoc – ciclul „Conferințele Echinoc”, nr. 7-8-9, 1999, Cluj-Napoca

Coșeriu, Eugen, *Creația metaforică în limbaj*, în „Dacoromania”, serie nouă, IV, 2000-2001, Cluj-Napoca, p.15-37.

Coșeriu, Eugen, *La lingua di Ion Barbu (con alcune considerazioni sulla semantica delle lingue 'imparate')*, în „Atti del Sodalizio Glottologico Milanese” I, 2, p. 47-53, Milano, 1949.

Coșeriu, Eugen, *Timp și limbaj*, în „Omul și limbajul său. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală”, Ed. Universității „Alexandru Ioan

Cuza”, Iași, 2009

Coserio, Eugenio, *Principiile lingvisticii ca știință a culturii*, în *Apostrof*, Cluj Napoca, nr. 2, 1992

Ilie, Emanuela, *Basarab Nicolescu*, eseu monografic, Editura Timpul, Iași, 2008

Laplace, Colette, *Theorie du langage et theorie de la traduction*, Didier Erudition, Paris, 1994

Lazăr, Lucian, *Lingvistica Integrală. Interviu cu Eugeniu Coșeriu*, în „Echinox”, nr. 10-12, Cluj-Napoca, 1996

Lazăr, Lucian, *Dimensiunea istorică a limbajului în lingvistica integrală*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Philologia*, XLVI, Nr.4, 2001

Lazăr, Lucian, *Limba și semnificație: distincția „semantic vs. real” în lingvistică (I)*, *Revista Limba Română* Nr. 4-6, anul XVII, 2007

Lazăr, Lucian, *Limba și semnificație: distincția „semantic vs. real” în lingvistică (II)*, *Revista Limba Română* Nr. 7-9, anul XVII, 2007

Lazăr, Lucian, *Structuri lexicale din perspectiva lexematicii integrale*, în „Limba primar vs. metalimba. Structuri, funcții și utilizări ale limbii”, *Presa Universitară Clujeană*, 2008

Lazăr, Lucian, *Repere pentru situarea lingvisticii în perspectivă integralistă*, în *Echinox*, XXVII, 10-11-12, Cluj-Napoca, 1996

Munteanu, Eugen, *Componenta aristotelică a gândirii lingvistice coșeriene*, în „*Analele Științifice ale Universității Al. I. Cuza*”, Iași, *Lingvistică*, 1991-92, p. 73-81

Nicolescu, Basarab, *Ion Barbu. Cosmologia „Jocului secund”*, postfață de Pompiliu Crăciunescu, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2004

Nicolescu, Basarab, *Noi, particula și lumea*, Ed. Junimea, Iași, 2007

Nicolescu, Basarab, *Transdisciplinaritatea. Manifest*, Ed. Polirom, Iași, 1999.

Nicolescu, Basarab, *Ce este realitatea? Eseu în jurul gândirii lui Stéphane Lupasco*, traducere din limba franceză de Simona Modreanu, Editura Junimea, Iași, 2009

Nicolescu, Basarab, *Teoreme poetice*, Ed. Cartea Românească, 1996

Nicolescu, Basarab, *Metode generale de cercetare și metodică elaborării de lucrări științifice*, curs doctoral 2008-2009, Facultatea de Studii Europene, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Nicolescu, Basarab, *Valea Uimirii - Lumea Cuantică*, dialog între Michel Camus și Basarab Nicolescu pentru radio France Culture, <http://www.caravancafe-des-arts.com/Basarab-Nicolescu-Le-Monde-quantique.htm>

Nicolescu, Basarab, *Transdisciplinarity – Past, Present and Future*, Moving Worldviews – Reshaping sciences, policies and practices for endogenous sustainable development, COMPAS Editions, Holland, 2006, p.142-166

Nicolescu, Basarab, *Mecatronică și transdisciplinaritate*, Convorbiri literare, Nr.12, Iași, 2011

Nicolescu, Basarab, *Methodology of Transdisciplinarity – Levels of Reality, Logic of the Included Middle and Complexity*, The Atlas, Transdisciplinary Journal of Engineering & Science Vol. 1, No. 1, 2010, pp. 19-38

Nicolescu, Basarab, *International Congresses on Transdisciplinarity: Their Importance for the Emergence of a Transdisciplinary Methodology*, in Transdisciplinarity and Sustainability, TheAtlas Publishing, Lubbock, Texas, 2012, pp. 1-7.

Nicolescu, Basarab, website oficial CIRET: <http://basarab.nicolescu.perso.sfr.fr/ciret/>

Paul Cilliers, Basarab Nicolescu, *Complexity and transdisciplinarity – Discontinuity, levels of Reality and the Hidden Third*, în „Futures”, 44 (2012), 711-718; journal homepage: www.elsevier.com/locate/futures

Saramandu, Nicolae, *Lingvistica integrală. Interviu cu Eugeniu Coșeriu*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1996

Saramandu, Nicolae, *In memoriam Eugeniu Coșeriu*, Ed. Academiei Române, București, 2004

Spence, N.C.W., *Spre o nouă sinteză în lingvistică: opera lui Eugenio Coșeriu*, în „Echinox”, Nr 10-11-12, Cluj-Napoca, 1996, p. 10-13.

Tămâianu-Morita, Emma, Ulrich Miorița coordonatori, *Limba primar vs. metalimba. Structuri, funcții și utilizări ale limbii*, Presa Universitară Clujeană, 2008

Tămâianu-Morita, Emma, *Fundamentele tipologiei textuale – o abordare în lumina lingvisticii integrale*, Ed.Clusium, Cluj, 2001

Vîlcu, Dina, *Integralism vs. generativism. O confruntare de ansamblu a celor două abordări lingvistice*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, Philologia, XLVI, Nr.4, 2001

Vîlcu, Cornel Dumitru, *Orizontul problematic al integralismului, Vol 1, Integralism și fenomenologie*, Ed. Argonaut & Scriptor, Cluj-Napoca, 2010

Vîlcu, Cornel, *E. Coșeriu și 'răsturnarea lingvistică'. O (nouă) deschidere spre postmodernitate*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, Philologia, XLVI, Nr.4, 2001

Vîlcu, Cornel, *Designatum designati, et omnia...designatio*, în „Limbaj primar vs. metalimbaj. Structuri, funcții și utilizări ale limbii”, Presa Universitară Clujeană, 2008

Vîlcu, Cornel, *Fenomenologie, limbaj, cultură. Un survol teoretic*, în „Echinox”, Nr 5-6, Cluj-Napoca, 2001

Vîlcu, Cornel, *De la semnificat la designat. Excurs despre Logos semantikos*, în „Dacoromania”, VII-VIII, 2002-2003

Zagaevschi, Lolita, *Despre statutul metaforei ca funcție textuală în lingvistica textului*, în Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Philologia, XLVI, Nr.4, 2001

Zagaevschi Cornelius, Lolita, *Funcțiile metaforice in Luntrea lui Caron de Lucian Blaga. Abordare în perspectivă integralistă*, Ed. Clusium, 2005

BIBLIOGRAFIE SECUNDARĂ

Afloroaei, Ștefan, *Cum este posibilă filozofia în estul Europei*, Ed. Polirom, Iași, 1997

Afloroaei, Ștefan, *Blaga și tradiția răsăriteană*, în Eonul Blaga. Întâiul veac, Ed. Albatros, București, 1997

Afloroaei, Ștefan, *Metafizica și experiența religioasă. Analogii posibile*, postfață la Chretien, Jean-Louis, Henry, Michel, Marion, Jean-Luc, Ricoeur, Paul, „Fenomenologie și teologie”, Ed. Polirom, Iasi, 1996.

Băican, Eugen, *Perspectiva holomeric-organizațională în gândirea actuală*, lucrare de licență, Cluj-Napoca, 1987

Biriș, Ioan - *Totalitate, sistem, holon*, Ed. Mirton, Timișoara, 1992

Biriș, Ioan – *Sociologia civilizațiilor*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2000;

Blaga, Lucian, *Arta și valoarea*, Ed. Humanitas, Bucuresti, 1992

Blaga, Lucian, *Trilogia culturii*, Ed. Minerva, București, 1985

Blaga, Lucian, *Eonul dogmatic*, Ed. Humanitas, București 1993

Boc, Oana, *Textualitatea literară și lingvistica integrală. O abordare funcțional-tipologică a textelor lirice ale lui Arghezi și Apollinaire*, Ed. Clusium, 2007

Bohm, David, *Plenitudinea lumii și ordinea ei*, Ed. Humanitas, 1995

- Calabrese, Marco, *Hierarchical-Granularity Holonic Modelling*, Teză de doctorat, Universitatea din Milano, 2010
- Cassirer, Ernst, *Eseu despre om. O introducere în filozofia culturii umane*, Ed. Humanitas, București, 1994
- Cimpoi, M., *Lucian Blaga. Poem critic*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1997
- Ciobanu, Anatol, *Profesorul Eugen Coșeriu – prințul științei lingvistice*, 2002, http://ro.wikipedia.org/wiki/Eugen_Co%C8%99eriu
- Ciomoș, Virgil, *Intuiție eidetică versus reducere arhitectonică*, în *Intenționalitatea de la Plotin la Lévinas. Metamorfoza unei idei*, Editura Universității din București, București, 2005, pp. 71-95;
- Chardin, Teilhard, *Dincolo de colectiv: hiperpersonalul*, în „Interval - restaurarea omului”, revistă lunară a Uniunii Scriitorilor din România, Nr.3/1990
- Chomsky, Noam, *Aspects of the Theory of Syntax*, Cambridge, Massachusetts, the MIT Press, 1965
- Chretien, Jean-Louis, Henry, Michel, Marion, Jean-Luc, Ricoeur, Paul, *Fenomenologie și teologie*, Ed. Polirom, Iași, 1996
- Clinard Marshall B. – Robert Merton: *Anomie and Social Structure*, în „Anomie and Deviant Behaviour”, The Free Press of Glencoe, 1964
- Codoban, Aurel, *Sacru și ontofanie. Pentru o nouă filozofie a religiilor*, Ed Polirom, Iași, 1998
- Codoban, Aurel, *Eugenio Coseriu, un filozof al limbii pentru secolul XXI*, în „Echinox”, anul XX, Nr.5, Cluj-Napoca, 1998
- Constantin, Dumitru, *Inteligența materiei*, Ed. Militară, București, 1981
- Culda, Lucian, *Interogări procesual-organice. Vol. 1, Procesualitatea socială*, Ed. Licorna, 1994
- Culda, Lucian, *Interogări procesual-organice. Vol 2, Critica psihologilor. Posibilitățile oamenilor în procesualitatea socială*, Ed. Licorna, 1995
- Culda, Lucian, *Interogări procesual-organice, vol.III, Emergența și reproducerea națiunilor*, Ed. Licorna, 1996
- Culianu, I.P., *Gnozele dualiste ale Occidentului*, Ed. Nemira, București, 1995
- Culianu, I.P., *Arborele gnozei. Mitologia gnostică de la creștinismul timpuriu la nihilismul modern*, Ed. Nemira, București, 1998
- Dictionaire de la sociologie*, Larousse, Paris 1996;

- Dumitriu, Anton, *Culturi eleate și culturi heracleitice*, Ed. Cartea Românească, București, 1987
- Dumitriu, Anton, *Aletheia. Încercare asupra ideii de adevăr în Grecia antică*, Ed. Eminescu, București, 1984
- Ene, Marius Cristian, *Rene Daumal (1908-1944) de la poezie la metafizica experimentală*, Teză de doctorat, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2011
- Frunză, Sandu, *O antropologie mistică*, Ed. Omniscope, Craiova, 1996
- Gavriliu, Leonard, *Inconștientul în viziunea lui Lucian Blaga. Preludii la o noologie abisală*, Ed. IRI, București, 1997
- Gavriliuță, Nicu, *Culianu, jocurile minții și lumile multidimensionale*, Ed. Polirom, Iași, 2000.
- Gyemant, Ladislau, *Preistoria construcției europene*, Ed. Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 1999.
- Grigorean, Silvia Mihaela, *Evanghelia după Toma – hermeneutică transdisciplinară*, Teză de doctorat, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2010
- Heidegger, Martin, *Repere pe drumul gândirii*, Ed. Politică, București, 1988
- Heidegger, Martin, *Timpul imaginii lumii*, Ed. Paideia, 1998
- Hurduzeu, Ovidiu, Platon, Mircea, *A treia forță. România profundă*, Ed. Logos, București, 2008
- Husserl, Edmund, *Meditații carteziane*, Ed. Humanitas, București, 1994
- Ică, I. Ioan, *Europa, model trinitar și/sau mecanism victimar. Note preliminare la o euroutopie "ecumenică"*, în "Transilvania", Nouă serie nouă, Anul XXI (XCVIII), Nr. 3-4, 1992
- Lacoste, Jean-Yves, *Timpul – o fenomenologie teologică*, Ed. Deisis, Sibiu, 2005
- Levinas, Emmanuel, *Între noi. Încercare de a-l gândi pe celălalt*, Ed. Bic All, București, 2000.
- Levinas, Emmanuel, "Proximitatea semenului e responsabilitatea mea pentru el", discuție realizată la Paris în februarie 1985 de L. Adert și J-C. Aeschliman pentru săptămânalul "Construire" din Zurich și reluat în volumul colectiv (P. Ricoeur, S. Moses, C. Chalier, G. Petitdemange, M. Fessard): *Repondre d'Autrui*. Emmanuel Levinas, Neuchatel, 1989, p. 9-16, în *Transilvania*, Nouă serie nouă, Anul XXI (XCVIII), Nr 3-4, 1992
- Levinas, Emmanuel, *Dieu, la mort et le temps*, Ed. Grasset & Fasquelle, Paris, 1993

- Lossky, Vladimir, *Teologia mistică a bisericii de răsărit*, Ed. Anastasia, București, 1993.
- Lossky, Vladimir, *Vederea lui Dumnezeu*, Ed. Deisis, Sibiu 1995
- Mantzaridis, Georgios, *Globalizare și universalitate*, Ed. Bizantină, București, 2002.
- Marga, Andrei, *Religia în era globalizării*, Ed. Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2004
- Marga, Andrei, *Filosofia lui Habermas*, Ed. Polirom, Iași, 2006.
- Marga, Andrei, *Filosofia lui Habermas*, curs doctoral 2008-2009, sem. al II-lea, Facultatea de Studii Europene, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca.
- Marga, Andrei, *Argumentarea*, Ed. Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2006
- Marga, Andrei, *Filosofia unificării europene*, Ed. Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2001.
- Marga, Andrei, *Filosofia unificării europene*, curs universitar 2008-2009, sem. al II-lea, Facultatea de Studii Europene, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca.
- Marino, Adrian, *Europa: o idee în expansiune*, în “Transilvania”, Nouă serie nouă, Anul XXI (XCVIII), Nr 3-4, 1992
- Memelis, Gabriel, Iosif, Adrian, Răileanu, Dan, *A Transdisciplinary Perspective on the Concept of Reality*, în „Transdisciplinarity in Science and Religion”, Nr. 6, 2009
- Militaru, Petrișor, *Suprarealismul și știința modernă – O abordare transdisciplinară*, Teză de doctorat, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2010
- Motocu, Marius, *A Transdisciplinary Understanding for Economic Risk Management*, in *Transdisciplinarity and Sustainability*, The Atlas Publishing, Lubbock, Texas, 2012, p.58-75.
- Mustea, Anca Cristina, *O abordare transdisciplinară a nevoii de sacru în societatea contemporană*, Teză de doctorat, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2010
- Oltean, Dana Lăcrămioara, *De la competence esthetique a la competence transculturelle: l'approche transdisciplinaire en didactique de la langue-culture française*, Teză de doctorat, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2011
- Patapievici, H.R., *Ioan Petru Culianu: o mathesis universalis*, Postfață la Culianu, I.P., Gnozele dualiste ale occidentului, Ed. Nemira, București 1995
- Păun, Nicolae, *Istoria construcției europene*, Ed. Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 1999

Păun, Nicolae, *Finalitatea Europei. O analiză a proiectului instituțional al Uniunii Europene*, Ed. Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2007

Pfohl, Stephen, *Images of Deviance and Social Control: a sociological history*, Ed. McGraw-Hill, New York, 1994

Popescu, Livia, *Perspective teoretice în analiza problemelor sociale*, curs doctoral 2008-2009 sem I, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca.

Pompiliu Crăciunescu, *Terțul ascuns*, Convorbiri literare, Nr.9, Iași, 2010, p. 85-88

Restian, Adrian, *Unitatea lumii și integrarea științelor sau Integronica*, Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1989

Richir, Marc, *La crise du sens et la phenomenologie*, Ed. Jerome Millon, Grenoble, 1990

Ricoeur, Paul, *La metaphore vive*, Editions du Seuil, Paris, 1997

Rosenzweig, F, *Cărticica despre mintea omenească sănătoasă și bolnavă*, Ed. Humanitas, 1995

de Rougement, Denis, *Cetatea europeană*, Discurs rostit la Universitatea din Bonn la 15 aprilie 1970 cu prilejul primirii Premiului Robert Schumann, trad. de Mircea Ivănescu, în „Transilvania”, Nouă serie nouă, Anul XXI (XCVIII), Nr 3-4, 1992

Staniloae, Dumitru, *Teologia dogmatică ortodoxă*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București 1996.

Velasco, J. Martin, *Introducere în fenomenologia religiei*, Ed. Polirom, Iași, 1997

Volckmann, Russ, *Transdisciplinarity: Basarab Nicolescu Talks with Russ Volckmann*, Integral Review, Nr.4, p 73-90, 2007

Wallace, Helen, Wallace, William, Pollack, Mark, *Elaborarea politicilor în Uniunea Europeană*, Ediția a cincea, IER, Bucuresti, 2005.

Walter Biemel, *Heidegger*, Ed. Humanitas, 1996

Website-urile oficiale europene

Yannaras, Christos, *Heidegger și Areopagitul*, Ed. Anastasia, București 1996